

Duševní vlastnictví a jeho vliv na věc v právním smyslu

Nástin

Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

1. Všeobecně

Na internetových *Pirátských novinách*, otevřeně politicky podporujících českou *Pirátskou stranu*, jsem se nedávno setkal s právně teoreticky zajímavým jevem. *Pirátské noviny* vůbec odmítají pojetí duševního vlastnictví, protože jeho pojmové přijetí by znamenalo připustit i krádež cizího duševního vlastnictví. *Pirátské noviny* svůj náhled podpořily poukazem na to, že česká civilistická právní doktrína neuznává „duševní vlastnictví“. Náзор *Pirátských novin* v tomto směru stojí za právní zamyšlení.

Jako *protiklad* přístupu českých *Pirátských novin* nám může posloužit kupříkladu tradiční francouzské chápání „díla ducha jako nejposvátnějšího vlastnictví“, pramenící na konci 18. století. Vyjádřena tím je *personalistická koncepce práv tvůrců*, stojící v základu *filozofie literárního a uměleckého vlastnictví*.¹

Následující příspěvek sleduje právně *přehledový* cíl. Autorovou snahou je upozornit posluchače a čtenáře nejen na *aktuální* zákonodárně politický vývoj v českém obecném soukromém právu, ale též na zřetelně se vyjevující *mezinárodní, komunitární a ústavní pozadí* tohoto vývoje. Bez pochopení a poznání dále naznačených širších souvislostí a propojení by nám mohly zůstat důvody některých současných českých zákonodárně politických myšlenek „utajeny“.

Pojetí věci v právním smyslu tradičně patří mezi základní soukromoprávní témata. Neměli bychom ale zapomínat, že právnímu pojímání věci povahově i systematicky *předchází* pojetí osoby v právním smyslu. *Bez osoby by žádná věc neměla svůj pravý význam*.²

Na výrazu „věc v právním smyslu“ je podstatné to, že se jedná o *právní chápání* věci. To znamená, že máme na mysli *účelové* pojetí věci (právního předmětu) v jeho *právním* významu, který právě proto, že je „právní“, tak se může lišit od toho, co běžně rozumíme slovem „věc“ v obecném jazyce, kdy věc spojujeme jen s materiálnem a materiálem, třeba se židlí. Nikoli ale již s průmyslovým vzorem na vnější vzhled židle (design), spočívající například v jejím tvaru.

Sám výraz „věc v právním smyslu“ je výrazem platného českého práva. Použit je tento výraz při legálním definování *podniku*. Podle § 5 odst. 2 pozdějšího znění obchodního zákoníku (tj. ve znění zák. č. 370/2000 Sb.) se ustanovení o „věcech v právním smyslu“ použijí na právní poměry podniku coby věci hromadné. Potíž je ale v tom, že „ustanovení o věcech v právním smyslu“, patřící do obecné části občanského práva a do občanského

¹ Z moderní doby srov. projev francouzského ministra kultury a frankofonie, *Toubona*, na *Světovém sympóziu Světové organizace duševního vlastnictví o budoucnosti autorského práva a práv s ním souvisících*; viz *Toubon, J.*: Najposvátnejšie vlastníctvo. Literárny týždenník, 1994, č. 40. Slovenský preklad *Švidroňův*.

² Stranou ponechávám zvláštní soukromoprávní případ *svěřenských fondů*, s nímž počítá i vládní návrh nového českého občanského zákoníku.

zákoníku, nejsou konsistentní, jak si ještě dále poukážeme. Ani současná česká (nebo slovenská) civilistika nám v tomto základním bodu mnoho nepomohla. „Věc v právním smyslu“ totiž bývá pojímána jen jako věc hmotná, což ale ve svém teoretickém důsledku může zpochybnit i samo soukromoprávní postavení podniku. Na druhou stranu to je právě pojem podniku (závodu), který nám slouží jako jeden ze základních, nosných, pojmů v právu duševního vlastnictví, v jeho nauce a při jeho vysokoškolské výuce.³

Právní pochopení věci v právním smyslu má značný význam *vědecký* z hlediska civilistické soustavy a nakonec i z pohledu systematické výstavby kodexů obecného civilního práva. Na základě dále uvedených příkladů si ale poukážeme na to, že se zdaleka nejedná jen a pouze o záležitost vědecké soustavy či pouhého racionálně pojmového rozřídění. Můžeme říci, že to je nejenom soudobá „společnost sítí“ či „informační společnost“, ale též „společnost znalostní“, která před nás nejpozději počátkem 90. let postavila mnohé nové právní výzvy, které již ale z valné části doznaly svého naplnění.

Aktuálně předesílám, že to je právě vládní návrh nového českého občanského zákoníku z roku 2011,⁴ který *zásadně mění*, podobně jako první vládní návrh z roku 2009,⁵ dosud převažující právní pojmání věci jako věci pouze hmotné (v Československu od roku 1950, resp. znovu od roku 1964), a to tím, že věc v právním smyslu právně dělí, na našem území ovšem tradičně, na *věc hmotnou (körperliche Sache)* a na *věc nehmotnou (unkörperliche Sache)*. Podotýkám jen známý fakt, že *úzké* pojmání věci coby věci *jen* hmotné bylo ovlivněno německým občanským zákoníkem (BGB) z roku 1896. K ovlivnění československého občanského práva zákoníkem německým ovšem došlo nepřímo, prostřednictvím *sovětské* právní nauky a jejího právně politického vlivu v Československu v době nesvobody 1948 až 1989. Za jediné rozhodnou tehdy byla považována „hmotná podstata“, tělesný předmět, což *ideově* ladilo s komunistickou *materialistickou* „marxistickoleninskou filozofií“, resp. s komunistickým „vědeckým světovým názorem, marxismem-leninismem“ a s jeho pozdějším ústavním zakotvením v roce 1960.

Navrhované obnovení romanistického, u nás právně tradičního, *širokého*, právního dělení věci může být jistě vědecky diskutní.⁶

Ve své podstatě se ale nejedná o nic až tolik legislativně převratného, uvědomíme-li si kupříkladu to, že již dnes se ustanovení o *movitých věcech* vztahují podle českého práva na *cenné papíry* (s legálními výjimkami), přičemž zastupitelné listinné cenné papíry, které jsou nahrazeny zápisem v příslušné evidenci, tj. *zaknihované cenné papíry*, žádnou hmotnou věcí nejsou.⁷ Zaknihované cenné papíry jsou naopak věci nehmotnou.

Můžeme proto učinit dílčí právní *závěr*, že platné české *právo cenných papírů předjímá nebo dokonce předpokládá movitou věc nehmotnou*. Česká civilistika a výuka občanského práva ale na tento jev prozatím neuměly zareagovat.

³ Ze starší české literatury viz Herrmann šl. Otavský, K.: Obchodní závod a práva ku statkům nehmotným. In: Pocta podaná českou fakultou právnickou panu Dr. Ant. Rytíři Randovi k sedmdesátým narozeninám dne 8. července 1904. Sborník věd právních a státních, 4, 1903 – 1904, sv. zvl., s. 229 – 352.

⁴ Viz <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>, [cit. dne 18. 5. 2010]. Vláda schválila návrh občanského zákoníku svým usnesením ze dne 18. května 2011. Návrh proto bude předložen Parlamentu.

⁵ Sněmovní tisk č. 835, V. volební období. Soukromě knižně viz Eliáš, K. – Havel, B. (eds.): Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk 2009.

⁶ Viz např. porovnání odlišností mezi právem průmyslového vlastnictví a právem vlastnickým u Vojčíka; viz Vojčík, P.: Právo priemyselného vlastníctva. Bratislava: Iura ed. 1998, s. 37 - 41.

⁷ Viz § 1 odst. 2 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, a § 91 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

Rovněž tak nejde o novotu, uvědomíme-li si, že hospodářsky asi nejvýznamnější věcí hromadnou je *podnik*, který je tvořen i složkou nehmotnou; viz výše. Čili, věc hromadná (*universitas rerum*) určitého druhu (podnik) obsahuje složku *nehmotnou*, která v hospodářské praxi za často bývá na celém podniku, jakožto věcí hromadné, tím nejcennějším.⁸ Právní pojem věci hromadné (*Gesamtsache*) je přitom výslovně znám i dnešnímu českému občanskému zákoníku.

Taktéž je dnešnímu českému občanskému zákoníku znám pojem *průmyslové vlastnictví*, tzn. *vlastnictví nehmotné*, který právně předpokládá existenci věci *nehmotné* jakožto předmětu subjektivního práva průmyslového vlastnictví. A to i bez ohledu na legální systematiku právních předmětů podle § 118 odst. 1 obč. zák., která je však v rozporu s jiným ustanovením téhož zákoníku anebo, a to zejména, v rozporu s ustanoveními zákoníku obchodního z roku 1991.

Můžeme proto říci, že již dnes se v českém právním řádu objevují zřetelné tendence, můžeme říci „přínejmenším“ tendence, aby věc (*res*) byla opětovně chápána v *širším* smyslu jako *právní předmět* majetkový, zahrnující nejen majetek hmotný (v užším smyslu), ale též majetek nehmotný;⁹ například ochrannou známku, doménové jméno „eu“ či obchodní tajemství.

Vládní návrh nového českého občanského zákoníku je v tomto směru eurokonformní. Právo Evropské unie totiž běžně pojímá *věcná* práva k *ideálním* předmětům; viz níže.

2. Na okraj civilistického pojetí věci v právním smyslu

Podobně jako sám zákonodárně právní pojem věci, proměňovalo se během času i civilistické nahlížení na věc v právním smyslu. Jaký je současný civilistický pohled český nebo slovenský? Podíváme-li se do učebnic občanského práva, spatříme v nich takový přístup k těmto otázkám, jako by se v případě věci v právním smyslu jednalo *jen* o věc hmotnou. Pramení to podle všeho z původního znění československého občanského zákoníku z roku 1964, resp. z již předchozího zákoníku z roku 1950. Civilistika se tak držela platného práva, které pouze dogmaticky vykládala bez větších vědeckých ambicí. Právní doktrína tak byla zásadně souladná s politickou vůlí, vyjádřenou předpisem, tzn. občanským zákoníkem v jeho původní podobě z roku 1964.¹⁰

Jelikož ale již dříve bylo zapotřebí právně pojmut statky ideální, byla v Československu převzata *právní teorie nehmotných statků*, která byla spjata s osobou luzernského advokáta, profesora *Aloise Trollera*.¹¹ Do českého právního prostředí byla právní teorie nehmotných statků přenesena *Karlem Knapem* a jako vůdčí teorie, zejména v českých zemích, zde byla udržována ve vědeckém a vzdělávacím povědomí ještě v polovině 90. let.¹² Ovšem zákonodárně byl právní pojem „nehmotné statky“ v Československu výslovně vyjádřen jen krátce, a to ve znění československého hospodářského zákoníku z poslední doby jeho platnosti v letech 1990 až 1991. Po smrti profesora *Knapa* v roce 1994 započalo opatrné

⁸ Srov. *software* cennější *hardware*.

⁹ Srov. např. *Arndts, C. L.*: Učební kniha pandekt. Praha: Wolters Kluwer ČR 2010², díl I, s. 57. Reprint vydání původního českého překladu z roku 1886.

¹⁰ V tomto ohledu třeba dát *Pirátským novinám*, zmiňovaným v úvodu, za pravdu.

¹¹ Viz *Troller, A.*: Immaterialgüterrecht. 2., überarbeit. u. erweit. Aufl. Basel: Helbing u. Lichtenhahn 1968, B. I. První vydání je z roku 1959.

¹² Viz *Knap, K. et al.*: Práva k nehmotným statkům. Praha: Codex 1994. Podrobně viz *Knap, K.*: Základní otázky systému práv k nehmotným statkům. Acta Universitatis carolinae – Iuridica, 1974, No. 2, s. 79 – 116.

civilistické nahrazování teorie práv k nehmotným statkům *obnovovaným* vlastnickým pojetím ideálních statků, a to pod zjevným mezinárodním a zahraničním vlivem běžného světového používání pojmu „duševní vlastnictví“ (*intellectual property*)¹³. Sám pojem duševní vlastnictví čili vlastnictví nehmotné byl v českém prostředí v 90. letech zprvu přijímám s určitými vědeckými rozpaky, které byly v českých zemích ovlivněny právní doktrínou nehmotných statků,¹⁴ stejně jako i zněním občanského zákoníku, zejména v jeho původní podobě z roku 1964, a zněním hospodářského zákoníku z posledních let jeho platnosti. Nicméně již v roce 1991 přinesl zásadní *soukromoprávní* přelom československý obchodní zákoník, který na mnoha místech a zcela systematicky pojednává o „průmyslovém a jiném duševním vlastnictví“. Vlastnictví bez věci pak nemá význam. *Nebylo však dosud dosaženo souladu mezi obchodním a občanským zákoníkem!* A to nejen po stránce systematické a pojmoslovné, ale nakonec ani z hlediska právně teoretického přístupu civilistického, od něhož by jinak bylo lze legitimně očekávat vysvětlení nastalé situace a její vědecké „zvládnutí“.

Ke změnám vědeckého smýšlení docházelo postupně a docela pragmaticky pod právně politickým vlivem změn zákonného pojmosloví a názvosloví. Podstatnou roli přitom sehrály zákonodárně politické práce Federálního úřadu pro vynálezy, naplněné již v roce 1990, a následně práce českého Úřadu průmyslového vlastnictví, které vědomě a cíleně používaly duševně vlastnické pojmosloví při tvorbě právních předpisů. Jak již bylo řečeno, nejednalo se ale o žádné novoty, protože pojmy jako průmyslové, resp. živnostenské vlastnictví či literární a umělecké vlastnictví byly na českém území známy již dávno, a to i v souvislosti s koncepcí věcí nehmotných podle rakouského ABGB, resp. československého o. z. o.

Sluší se poznamenat, že vedle teorie nehmotných statků doznala v Československu 60. let minulého století svého rozšíření a zejména zákonodárně politického projevení právní *teorie osobně-majetkových práv*, která byla spjata s čelnou postavou slovenské právní vědy, bratislavským profesorem *Štefanem Lubym*.¹⁵ Teorie osobně-majetkových práv odpovídala i dobovému československému zákonodárství (srov. autorský zákon z roku 1965) a *vice versa*. *Luby* touto teorií vědecky reagoval na převzatou sovětskou, původně ovšem romanistickou, *teorii osobně-nemajetkových práv*, vedle práv osobně-majetkových, která u nás kdysi doznala rozšíření, stejně ovšem i kritiky.

Současné české a slovenské řešení je povýtce pragmatické. Pojem duševního vlastnictví bývá běžně používán v právní teorii i praxi, přičemž pojem nehmotných statků, dnes méně běžný, bývá chápán jako právní pojem *širší*, zahrnující též všeobecné statky osobnostní.¹⁶

¹³ Srov. též název *Světové organizace duševního vlastnictví* (OMPI, WIPO), založené v roce 1967, která patří mezi odborné agentury Spojených národů, anebo Pařížskou unijní úmluvu na ochranu průmyslového vlastnictví, jejíž původní znění spadá do roku 1883.

¹⁴ Srov. i autorův článek *Duševní vlastnictví?* *Právník*, 132, 1993, č. 10/11, s. 872 – 885.

¹⁵ Viz např. *Luby, Š.*: Problém legislatívnopolitickej systemizácie osobných a osobnomajetkových práv. *Právny obzor*, 47, 1964, č. 4, s. 193 – 209. Naliehavé úlohy teorie a právej politiky na úseku osobnomajetkových práv. *Vynálezy*, 1966, č. 9, s. 173 – 177. *Luby, Š.* Společná teoretická a praktická problematika osobnomajetkových práv. In: *Osobnomajetková práva*. Zbor. Bratislava: Slov. akad. vied 1968, s. 13 an. Ešte raz k základným teoretickým otázkám osobnomajetkových práv. *Ibid.*, s. 109 an.

Dále viz *Rybárik, K.*: Osobnomajetková práva v systéme čs. práva. In: *Acta facultatis juridicae Universitatis Comenianae. Problémy kodifikácie občianskeho práva v Československej socialistickej republike a v Poľskej ľudovej republike*. Bratislava: Sloven. pedagog. nakl. 1973, s. 127 – 151, a dále viz literaturu tam uvedenou.

¹⁶ Viz *Vojčík, P. – Vyparina, S.*: Nehmotné statky a duševné vlastnictvo. *Právny obzor*, 77, 1994, č. 4, s. 390 – 402.

Přesto nutno mít na paměti, že široký pojem věci v právním smyslu *není* zcela bezproblémový, a to proto, že předměty práva duševního vlastnictví jsou ovládány *právní zásadou teritoriality*, zatímco u věcí hmotných tomu tak není.¹⁷

Teritoriální právní princip přihlíží nejen k *územně omezeným účinkům správních zápisů* do různých věcných rejstříků, jako je tomu například u rejstříku známkového či patentového, ale bere zřetel též na to, že to je vnitrostátní, *územně omezené*, zákonodárství, které si zároveň samo určuje, jaké *soukromoprávní pojmové znaky* má mít ten který druh předmětů duševního vlastnictví, aby byl na příslušném státním území právně chráněn. Zásada teritoriality by ale v dnešní době neměla být překážkou chápání věci v právním smyslu i jako věci nehmotné. Je tomu tak proto, že ačkoli tato zásada vyjadřuje některá státní specifika a ve vztahu k zahraničním statkům až jistě „státní sobectví“, je tento princip podstatnou měrou *překonáván* rozsáhlou světovou soustavou mezinárodních smluv, resp. *mezinárodními zápis*y duševního vlastnictví a *sjednocováním soukromoprávních znaků* jednotlivých druhů ideálních statků. Navíc, státoprávně podmíněná zásada teritoriality práva duševního vlastnictví koliduje s vyšší, formálně mladší, *ústavní zásadou univerzality lidských práv* a jejich ochrany včetně lidských práv k majetku.¹⁸ Musíme proto metodicky počítat i s *vážením* obou vzájemně kolidujících právních principů.

3. Právně dějinné ohlédnutí

Kromě obecně známého pojetí věcí hmotných a věcí nehmotných v rakouském ABGB (§ 285 a násl.), resp. v československém o. z. o. si můžeme připomenout některé *jiné případy* výslovného zákonodárského přihlášení se k *vlastnické teorii*, pokud jde o statky ideální.

Poukažme si na ustanovení § 1 rakouského *zákona k ochraně literárního a uměleckého vlastnictví proti nedovolenému uveřejnění, patisku a padělání*, vyhlášeného císařským patentem ze dne 19. října 1846 č. 992 sb. z. s., v němž se přímo pravilo: „*Die literarischen Erzeugnisse und die Werke der Kunst bilden ein Eigentum ihres Urhebers (Autors)*“,“.¹⁹

Taktéž lze připomenout *zákon č. 78/1883 Ř. Z., o prodloužení ochranných lhůt literárního a uměleckého vlastnictví*, a různé mezinárodní smlouvy, vesměs staršího data, které dodnes používají pojem „literární a umělecké vlastnictví“, vedle vlastnictví živnostenského (průmyslového).

V současné době se u nás vydatně používá soukromoprávní pojem „průmyslové vlastnictví“, zatímco párově doplňující pojem „literární a umělecké vlastnictví“ byl u nás spíše opuštěn a bývá dnes nevýslovně pojmově zahrnut do „duševního vlastnictví“ jako celku. Srov. běžně používaný a v praxi zaužívaný pojem „průmyslové a jiné duševní vlastnictví“ podle českého (i slovenského) zákoníku obchodního, původně z roku 1991.

¹⁷ Výjimkou v případě věcí hmotných jsou státy, jako je dosud Česko nebo Slovensko, v nichž stále platí převzatá, dnes zcela neobvyklá, sovětská právní zásada komunistická, podle níž stavba není součástí pozemku (ačkoli porosty touto součástí jsou). Sám proměnlivý cenový fakt, že současné ceny některých staveb bývají u nás vyšší, nežli ceny stavebních pozemků, jehož se ojedinelí zastánci sovětského právního myšlení u nás dovolávají, jak se okrajově projevilo při přípravě vládního návrhu nového občanského zákoníku, nemá žádný právní význam, a to nejen se zřetelem na civilistickou tradici a rozumné uspořádání ve sjednocené Evropě, ale i s ohledem na potencionální proměnlivost cen v času a prostoru.

¹⁸ Autor si vzpomíná na diskutování těchto otázek na zasedání Legislativní rady vlády dne 2. září 1999 při projednávání návrhu autorského zákona, jehož se zúčastnil.

¹⁹ „*Literární výplody a umělecká díla vytvářejí vlastnictví jejich původců (autorů)*“,“; překl. aut.

4. Univerzální mezinárodněprávní hospodářské pojetí investice

Chceme-li pochopit soudobé vývojové tendence věci v právním smyslu a její širší souvislosti v rozměru mezinárodním, neměli bychom pominout pojetí *investice* v mezinárodním právu. Rozumíme tím univerzální mezinárodní právo hospodářské, které doznává podoby v dvoustranných mezistátních dohodách o ochraně investic, jež mají své celosvětové vzory, a tudíž se podobají „jako vejce vejci“. Takováto podobnost ale nemusí být na škodu, uvážíme-li kupříkladu hodnotu předvídatelnosti s tím spojenou.

V naznačeném smyslu mezinárodního práva investičního můžeme *investicí* rozumět *alespoň potencionální majetkovou hodnotu, která má přímý nebo nepřímý hospodářský přínos s nadějí na budoucí výnosy, a to bez ohledu na její právní povahu a bez ohledu na to, zda je takováto hodnota právně způsobilým předmětem soukromoprávního obratu (právně obchodovatelná).*

Připomenout si může též zmezinárodněly anglický výraz *goodwill*. V mezinárodním investičním právu bývá *goodwill* chápán jako *nehmotná soutěžní či jiná výhoda* spojená s dobrou pověstí podniku. Takováto nehmotná výhoda je spjata s důvěryhodností, spolehlivostí, jakož i s očekávatelností výnosů.

5. Mezinárodní, evropské, lidskoprávní pojetí majetku

Otázka majetková, která může mít podstatný vliv na aktuální pojmání věci v právním smyslu v Evropě, může být docela dobře vystižena rozsudkem Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku ze dne 11. ledna 2007 ve věci *Anheuser-Busch Inc. v. Portugalsko* (č. 73049/01).²⁰ Z rozhodnutí vyplývá, a podotýkám, že se jedná o rozhodnutí Velkého senátu, ta skutečnost, že *příhláška ochranné známky je majetkem* ve smyslu čl. 1 *Dodatkového protokolu z roku 1952 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*, vyhl. pod č. 209/1992 Sb.

Nutno podotknout, že ochranná známka jako taková je samozřejmě majetkem, a to nehmotným. V uvedeném rozhodnutí se ale jedná nikoli o již existující, rozuměno o již zapsanou, ochrannou známku, nýbrž o její *pouhou příhlášku*, která je majetkem ve smyslu evropského řádu lidských práv. Zasadíme-li si toto lidskoprávní pojetí majetku do výše poznamenaného mezinárodního kontextu investičního, lehce zjistíme shodnost stylů myšlení i vyjádření významů právních pojmů.

Známková příhláška tak není jen procesním pojmem, což je méně právně významné („jen“ procesní), nýbrž je *investicí* (majetkem), a tudíž i (hlavně) *předmětem práva vlastnického* s nadějí na budoucí hospodářské výnosy. Byť by se do doby zápisu přihlášené ochranné známky do rejstříku ochranných známek jednalo o investici jakkoli právně rizikovou (odvážnou) s ohledem na nejistý právní výsledek přihlašovacího správního řízení, který je však zásadně předvídatelný (zásadně není překvapivý) vzhledem k ustálené a veřejně známé metodice správního uvažování o těchto věcech a vzhledem ke konstantní judikatuře, rovněž tak veřejně dostupné. Vynaložená investice je obchodovatelná jakožto reálná *naděje* na obzvláště právně chráněný majetek.

²⁰ Viz též Jurisprudence, 2007, č. 2.

6. Evropské mezinárodní právo patentové

Oblastní, evropské, mezinárodní právo, jmenovitě právo patentové, již léta pracuje s pojmem *evropské patentové přihlášky* jakožto předmětu *vlastnictví*. Nejedná se tedy o přihlášku pouze ve smyslu správně procesním, který v soukromoprávním ohledu nemá až tak zásadní význam, nýbrž o *přihlášku jakožto předmět vlastnického práva*. Srov. čl. 71 a násl. *Úmluvy o udělování evropských patentů (Evropské patentové úmluvy)* z roku 1973, (sděl. č. 69/2002 Sb. m. s.), ve znění *Revizního aktu*, (sděl. č. 86/2007 Sb. m. s.).

Takovýto předmět vlastnického práva (evropská patentová přihláška) je samozřejmě převoditelný a způsobilý k licenčním obchodům, a to jak zcela, tak i jen zčásti. Proto můžeme hovořit o evropské patentové přihlášce, o předmětu vlastnického práva, jako o *nehmotné věci* v právním smyslu.

7. Základní právo na vlastnictví v právu Evropské unie

Současná podoba Evropská unie doznala výrazné *lidskoprávní* podoby, a to i pod vlivem oblastního, evropského mezinárodního řádu lidských práv spojeného s politickou činností Rady Evropy. Prvořadě musíme zmínit Listinu základních práv Evropské unie z roku 2000, ve znění upraveném v roce 2007, (2007/C 303/01), (sděl. č. 111/2009 Sb. m. s.), která má stejnou právní sílu jako Smlouva o Evropské unii ve znění Lisabonské smlouvy a Smlouva o fungování Evropské unie. K Listině základních práv Evropské unie přináležejí výkladové Vysvětlení k Listině základních práv, (2007/C 303/02), (sděl. č. 111/2009 Sb. m. s.).

Základní právo na vlastnictví upravuje čl. 17 evropské Listiny. Odstavec druhý tohoto článku je lakonický, praví: „*Duševní vlastnictví je chráněno*“. Jak výslovně vyplývá z cit. Vysvětlení, ustanovení čl. 17 evropské Listiny je založeno na čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských a práv a základních svobod, spravované Radou Evropy, (vyhl. pod č. 209/1992 Sb.). Mluvnický i systematický je duševní vlastnictví spjata s právem vlastnickým, což opět implikuje věc v právním smyslu i jako věc nehmotnou.

8. Pojetí věcných práv k ideálním právním předmětům v právu Evropské unie

Kriticky se můžeme zamyslet nad tím, zda a nakolik již proniklo do české (a slovenské) civilistiky komunitární pojetí *věcných* práv k některých *ideálním* právním předmětům; rozuměno pojetí věcných práv k ideálním věcem v právním smyslu.

Máme na mysli nařízení z roku 1993 o ochranné známce Společenství a podobné nařízení z roku 2002 o (průmyslových) vzorech Společenství, jež spadají do jednotného unijního práva duševního vlastnictví. Viz čl. 19 *Nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství*, (Úř. věst. č. L 011, 14. 1. 1994, s. 1), v pozdějším znění; [kodifikované znění viz *Nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství*, (Úř. věst. č. L 78, 24. 3. 2009, s. 1)]. Dále, pokud jde o právo vkusové vzorové, viz čl. 29 *Nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství*.²¹

²¹ Pod vlivem komunitárního práva, které *de lege lata* reagovalo na soudobé společenské trendy, se *kategoricky proměnilo* mnohé dřívější civilistické chápání. Nejedná se přitom o nic až tolik nového. Diskuse o povaze nehmotného vlastnictví se vedly již mnohem dříve. Autor těchto řádků se kupř. ztotožnil s *Tabašnikovem (Litěraturnaja, muzykaľnaja i chudožestvennaja sobstvennost',* Petrohrad 1878), který se nerozpakoval poněkud „kacířsky“ nabourat „monumentální budovu“ římskoprávních základů vlastnického práva, a to přesvědčivými

Obě nařízení výslovně hovoří o *věcných právech k ideálním předmětům*. Koneckonců ani nic jiného nemůžeme očekávat, je-li kupříkladu ideální ochranná známka předmětem zástavního práva, což platí i podle vnitrostátního českého práva.²²

9. Česko-slovenské a české ústavněprávní pojetí majetku od roku 1991

Politicky i právně zcela přelomová česko-slovenská *Listina základních práv a svobod* z roku 1991, na rozdíl od některých jiných podobných cizích předpisů, *nepoužívá* pojem duševní vlastnictví, který jinak bývá spojován se základním právem vlastnit majetek.²³ Nicméně v souladu s podstatou a smyslem lidských práv, rozumným uspořádáním poměrů a nakonec i s přihlédnutím k právu podústavnímu nutno majetkem ve smyslu čl. 11 odst. 1 až 4 Listiny chápat majetek hmotný i nehmotný. Jak jinak?²⁴

důvody mimoprávní povahy, které do jisté míry předběhly dobu, když vycházely z faktu mnoha nových předmětů a poměrů, které vyžadují nové právní analýzy a konstrukce. „*Kvůli tomu, že se nám právo autorské nehodí pod pojem vlastnictví, máme tento pojem měnit?*“, namítal ale Kadlec v *Pojmu a obsahu práva autorského*, Právník, 1891, s. 480. Dnes zřetelně vidíme, že se nejedná jen o otázku práva autorského, nýbrž o pojetí majetkových hodnot vůbec. Po více než stu letech se již nerozpakujeme „nabourat“ římskoprávní základ vlastnického práva, protože nás k tomu donutila realita „informační společnosti“ apod. moderní sociální jevy. Na tyto otázky již autor ostatně dříve poukázal v Glosáři některých neklasických právních pojmů. Brno: Masarykova univerzita 1995, s. 12. Znepokojivé však je, že dosud žádná česká učebnice občanského práva neuměla na tyto jevy, pramenící v platném komunitárním právu, reagovat. Ani po stránce teorie civilního práva, ani po stránce výkladu platného českého práva. Otázkou zůstává, nakolik jsou absolventi a studenti práva připraveni na používání a výklad *platného* českého soukromého práva v dnešní realitě?

Jisté vědecké a občanské znepokojení může vyvolat i to, současné *výzkumné záměry* našich veřejných vysokých škol, obdařené *veřejnou podporou*, se rovněž tak *míjejí* s těmito aktuálními právními projevy a tendencemi, resp. se jimi vůbec nezabývají. Ku škodě vědeckého poznání reality i právní praxe.

Tuto poznámku jsem učinil již dříve; viz autorův příspěvek O vládním návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy, 17, 2009, č. 19, s. 889, pozn.³². Považuji však za vhodné ji zopakovat.

²² Praktické případy zastavení ochranných známek ale u nás bývají řídké.

²³ Důvod může spočívat v tom, že v době přípravy a přijetí Listiny, v letech 1990 až 1991, byl pojem duševní vlastnictví u nás právně doktrinárně, civilisticky, odmítán.

²⁴ Otevřenou ústavní věcí zůstává dovolené omezení vlastnického práva ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu (čl. 11 odst. 4 Listiny), jestliže se v podústavním právu duševního vlastnictví setkáváme i s legálními případy *bezúplatných* zákonných licencí (omezení vlastníka). Jak se zdá, chybí nám v českém ústavním řádu, pokud jde o základní právo vlastnit majetek, alespoň zvláštní zmínka o tom, že duševní vlastnictví je chráněno zákonem, z čehož by bylo lze dovodit i zvláštní zákonný režim zacházení s tímto druhem majetku. Zvláštní odkaz v čl. 34 odst. 1 Listiny, pokud jde o *kulturní*, nikoli o základní, právo nám nemusí na první pohled mnoho pomoci, protože toto právo se týká jen *výtvorů*, nikoli tedy například ochranných známek, doménových jmen „eu“, zvukových záznamů, databází *sui generis* apod. Jako schůdné řešení *de lege lata* se proto podle všeho nabízí možnost *rozšiřujícího výkladu kulturního práva* podle čl. 34 odst. 1, chápaného ovšem tak, že zákonná ochrana, již se zde Listina dovolává, představuje možnost *zvláštního zákonného zacházení* právě pokud jde o nucená omezení vlastnického práva v případě stanovení *bezúplatných* zákonných licencí; a to nejen pro majetková práva k výtvorům, např. pro majetková práva autorská nebo pro právo patentové, ale *rozšiřujícím výkladem*, sledujícím jednotný veřejný zájem, též pro majetková práva k *jakýmkoli* předmětům práv duševního vlastnictví bez ohledu na to, jsou-li výtvoři, anebo nikoli.

Výrazně lepší, tj. i snadnější, právní řešení nalezneme v mezinárodním právu, jmenovitě v Listině základních práv Evropské unie, (čl. 17), ve spojení s Vysvětlením k Listině základních práv, (sděl. č. 111/2009 Sb. m. s.). Otázka zbavení vlastnického práva je zde spjata, jak bývá běžné, se zárukami podle čl. 17 odst. 1 evropské Listiny. Nicméně z Vysvětlení vyplývá jasné řešení toho, co česká Listina výslovně nestanoví.

Právní předpoklady zbavení vlastnictví – a rozšiřujícím výkladem *a maiori ad minus* též omezení vlastnictví, resp. omezení jeho výkonu –, totiž nebrání právu členských států Evropské unie „*přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem ...*“; tzn. nebrání to přijmout např.

Na tom nic nemění ani samostatně stojící čl. 34 odst. 1 Listiny, jenž upravuje *kulturní právo* k výsledkům tvůrčí duševní činnosti, přičemž tyto „výsledky“ jsou obsahově zúženy jen na takové předměty práv duševního vlastnictví, které jsou *výtvoř*; např. tedy na autorská díla, umělecké výkony, estetické výtvoř průmyslové (designy) či na vynálezy. Jedná se proto o *kulturní právo k výtvořům*.

Pokud by toto kulturní právo ústavně upraveno nebylo, vystačili bychom si zcela jistě, podobně jako v některých cizích státech, jen se základními právy, a to i ve vztahu k lidským výtvořům; tzn. s právem vlastnit majetek (čl. 11) a s právem osobnostním (čl. 10), byť široce vyloženým.

10. Česko-slovenské a české právo veřejné (daňové a účetní)

Daňové a účetní právo postupně po roce 1989 běžně operuje s majetkem hmotným nebo nehmotným; srov. např. *dlouhodobý nehmotný majetek* podle českých účetních standardů. Je sice pravdou, že právo veřejné, a právo daňové a účetní obzvláště, je autonomní v poměru k právu soukromému (a naopak), nicméně nebylo by jistě rozumné, aby obě, byť zásadně zcela odlišné části právního řádu, používaly shodné nebo podobné pojmy v různých právních významech. Již sám veřejnoprávní pojem nehmotného majetku proto myšlenkově navádí k civilní a civilistické nehmotné věci v právním smyslu.

11. Československé a české právo patentové od roku 1990

Jedním z prvním reformním počínů po roce 1989 v Československu bylo plné obnovení patentního systému, pokud jde o vynálezy. Již v roce 1990 byl přijat nový federální zákon o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích (zák. č. 527/1990 Sb.). V novelizované podobě platí tento zákon v Česku dodnes.

Zákon sice nehovoří o průmyslovém vlastnictví, nicméně ustanovení § 16 o spolumajitelství patentu dodnes říká, že vztahy mezi spolumajiteli patentu se spravují obecnými předpisy o podílovém spoluvlastnictví, tedy občanským zákoníkem. Nejednalo se o uzákonění obdobného použití spoluvlastnických předpisů na postavení spolumajitelů patentu, nýbrž o jejich použití přímé. V tom můžeme spatřit první zákonné rozvinutí právního významu vlastnického práva, k němuž u nás došlo po dlouhých letech odlišných přístupů.

---

autorský nebo patentový zákon, který v *obecném zájmu* upravuje *bezúplatné zákonné licence* k některým předmětům práv duševního vlastnictví „*Záruky stanovené v odstavci 1*“, (tzn. záruky při zbavení majetku), „*se vhodným způsobem použijí na duševní vlastnictví*“; tzn., že se použijí *přiměřeně* se zřetelem na povahu duševního vlastnictví i jeho zřejmý obecný význam kulturní či hospodářský. Zřetelně je tak řešena potencionální kolize mezi *subjektivními právy* k duševnímu vlastnictví, např. právem autorským či patentovým, a *obecnými dobry*, např. všemi sdíleným, nesubjektivizovaným, obecným dobrem kulturního nebo vědeckého rozvoje či obecným dobrem vývoje technicky experimentálního.

Dodejme jen, že českou Listinu je nutno podrobit eurokonformnímu výkladu z hlediska unijního řádu lidských práv; tzn. též zohlednit rozumné řešení výše uvedené kolize mezi subjektivními právy a obecnými dobry, jak je mezinárodně výslovně provedeno v evropské Listině.

12. České právo průmyslově vzorové, zvláště od roku 2000

Co je řečeno výše u popřevratového československého práva patentového, platilo od 1. ledna 1991 též pro spolumajitelství průmyslových vzorů, které se rovněž tak řídilo úpravou práva spoluvlastnického; viz § 59 cit. zák. č. 527/1990 Sb., v původním znění.

Současný český zákon o průmyslových vzorech z roku 2000 již výslovně hovoří o „spoluvlastnictví“ (nehmotného) průmyslového vzoru (§ 33 zák. č. 207/2000 Sb.).

Již jsme si uvedli, že v tomto vlastnickém směru se zřetelně projevila právní politika Federálního úřadu pro vynálezy, resp. českého Úřadu průmyslového vlastnictví. Ze zákonodárných prací totiž vyplýval zjevný záměr výslovně zahrnout průmyslové vlastnictví do vlastnictví v obecném soukromoprávním smyslu.

13. Česko-slovenské a české obchodní právo od roku 1991

Již vícekrát v tomto textu jsme poukázali na význam obchodního zákoníku z roku 1991, ať již v původní podobě anebo v následném českém znění, pro *změnu* pojetí věci v právním smyslu. Bylo by proto jen opakováním textu, jestliže bychom tyto skutečnosti zde znovu uváděli. Z důvodu přehlednosti však na ně musíme poukázat i na tomto místě.

14. Československé a české právo občanské

Československé občanské právo se pojmem duševní vlastnictví výslovně *nezabývalo*, neboť ani dobová právní doktrína s ním neoperovala. Mám tím na mysli československé občanské právo z časů unitárního státu vyjádřené občanským zákoníkem z roku 1964, resp. již z roku 1950. Tento stav platil i po velké novele tohoto zákoníku z roku 1991, která reagovala na nově vzniklou popřevratovou politickou a hospodářskou situaci. Zdá se, že nepřímé ovlivnění německým BGB, prostřednictvím sovětského právního myšlení, bylo v Československu značné.

Nicméně dnešní české znění občanského zákoníku pracuje se zákonodárně právním pojmem „průmyslové vlastnictví“ (§ 153 odst. 1), byť se tak děje jen okrajově v souvislosti s právem zástavním a zjevně bez jakékoli aspirace na systémové řešení věci v právním smyslu.

Dlužno dodat, že občanský zákoník *neznal a nezná* ani pojem nehmotných statků, který doznal svého legislativně pojmového (a zároveň okrajového) zachycení jen krátce v československém zákoníku hospodářském; viz výše.

15. Vládní návrhy nového českého občanského zákoníku z let 2011 a 2009

Co se věci v právním smyslu týče, je současný vládní návrh nového českého občanského zákoníku z května roku 2011 shodný s předchozím vládním návrhem z dubna roku 2009, který tehdy nebyl v Parlamentu projednán z důvodu zkrácení volebního období. Aktuální návrh se zabývá věcí v právním smyslu v § 465 a násl. Věc je takto legálně vyměřena jako „*vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.*“ „*Hmotnou věcí je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu*“ (§ 472 odst. 1) a „*Nehmotné věci jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty.*“ (§ 472 odst. 2).

K tomu, aby právo bylo nehmotnou věcí, musí mít povahu majetkovou. „*Jinou věcí bez hmotné podstaty*“ můžeme rozumět například ochrannou známku, zapsanou i nezapsanou (všeobecně známou), doménové jméno „eu“ či obchodní tajemství aj. Možnost trvalého zachycení těchto ideálních věcí na hmotný podklad (nosič), třeba na kancelářský papír, tj. na hmotnou věc, vystihuje pouze jednu z vnějších, smysly seznatelných, vyjadřovacích podob ideální věci. Nejedná se však o „hmotnou podstatu“ ideální věci, neboť pro nehmotnou věc je pojmově příznačná „podstata nehmotná“, a to i bez ohledu na to, zda byla ideální věc podle okolností trvale zachycena na nějakém hmotném podkladu. Nehmotné právo (*Immaterialrecht*) k ideální věci trvá i v případě zničení hmotné věci; například výrobku (lahve), jímž je hmotně vyjádřena ideální věc, kupříkladu prostorová nezapsaná všeobecně známá ochranná známka.²⁵

Vládní návrh předesílá, že *majetková práva* se týkají věcí v tomto právním smyslu.

Věcmi v právním smyslu proto *nejsou výtvoř*y jakožto projevy osobní povahy, tzn. autorská díla umělecké nebo vědecká, umělecké výkony, vnější vzhledy výrobků (designy), vynálezy nebo jiná technická řešení či odrůdy rostlin, jež vyplývají z lidské tvorby. Je to dáno tím, že majetková práva se sice týkají též výtvořů (srov. majetková práva autorská či právo patentové), avšak vedle majetkových práv se výtvořů týkají *též práva osobnostní*, která jsou pro jejich právní pojetí i pro jejich soukromoprávní (rozuměno personální) význam *podstatná*. Nebylo-li by osobnosti tvůrce, jeho zvláštních osobních schopností, tvůrčího nadání atd., nebylo by ani vnějšího projevu jeho jedinečné osobnosti v podobě určitého výtvořu. Proto *výtvoř*y *nejsou věcmi v právním smyslu*, což vyplývá z navrhovaného ustanovení § 465 odst. 1 nového českého občanského zákoníku.

Věcí v právním smyslu, a to věcí nehmotnou, jsou *práva*, rozuměno *majetková práva* absolutní i relativní, mezi něž řadíme též soukromoprávní *licence*; např. autorskoprávní licenci k rozmnožování uměleckého díla, známkoprávní licenci apod.

Vládní návrh občanského zákoníku taktéž definuje *veřejné statky* (*öffentliche Güter*), a to jako věci určené k obecnému užívání (§ 466). Veřejné statky známe i z práva duševního vlastnictví, kdy těmito statky jsou ideální předměty chráněné:

- a) právem zeměpisného původu výrobků na úrovni mezinárodní, komunitární nebo vnitrostátní (národní); tzn. *označení původu*, např. „Plzeň“ nebo „Žatecký chmel“, či méně přísná *zeměpisná označení*, např. „České pivo“ či „Olomoucké tvarůžky“, anebo se jedná o veřejné statky chráněné v Evropské unii:
- b) právem tradičních výrobků; tzn. *zaručené tradiční speciality*, např. „Špekáček“ nebo „Lovecký salám“, či *tradiční výrazy výrobků z vinné révy* jako je třeba „Burčák“ nebo „Jakostní víno“.

Takováto označení jsou, civilisticky vzato, *veřejnými statky* proto, že jsou určena k *obecnému užívání*, byť se tak děje podmíněně či vázaně (nikoli volně); tzn. za předpokladu splnění příslušné *specifikace* daného potravinářského či jiného výrobku. Každý, kdo splňuje příslušnou specifikaci výrobku může požívat dobra veřejného statku, vtěleného do patřičného druhu zeměpisného nebo tradičního označení výrobku. Takovéto veřejné statky *nelze*

²⁵ Podobné právní otázky již byly dávno vyřešeny; viz např. Herman-Otavský, K.: Jak jest upraviti kolisi práva vlastnického s právy na statích nehmotných? In: Druhý sjezd právníků československých konaný ve dnech 31. května, 1. a 2. června v Brně. Brno: nákl. přípr. výb. 1925, s. 1 – 15, samost. čísl.

Pokud jde o umělecké nebo vědecké *výtvoř*y, tedy nikoli o nehmotné věci, viz výslovné řešení střetu hmotných a nehmotných práv podle § 9 odst. 2 až 4 aut. zák.

subjektivizovat. Opačně srov. např. *subjektivní* právo známkové k ochranné známce, která je vlastnictvím určité osoby.

16. Slovenský občanský zákoník a duševní vlastnictví

Slovenský občanský zákoník v současném znění obsahuje úvodní ustanovení § 1 odst. 3, které zní následovně: „*Občiansky zákonník upravuje aj právne vzťahy z duševného vlastníctva, ak tieto vzťahy neupravujú iné zákony.*“

Citovaným zněním bylo nahrazeno předchozí slovenské znění, které bylo převzato z původního práva československého z roku 1964, a které dodnes platí v Česku. Staré znění občanského zákoníku dělilo „občanskoprávní vztahy“, právně normativně ovšem bezvýznamně, do *tří* tříd, jejichž pořadí mělo svůj právně politický význam; tj. na vztahy majetkové, osobní a do třetice na vztahy „z výsledků duševní tvořivé činnosti“, rozuměno tedy vztahy osobně-majetkové.

Československým východiskem v roce 1964 bylo politicko ideologické, materialistické pojetí „společenských, zejména výrobních, vztahů“, které stálo v základu „marxisticko-leninské obecné teorie státu a práva“ a na ní založené teorii „socialistického občanského práva“. Tímto ideovým východiskem bylo ovládáno právo a komunistické právní myšlení v celé sovětské právní oblasti, kam patřilo i právo československé, jeho věda a výuka. Dnešní znění slovenského občanského zákoníku jen myšlenkově zakonzervovalo původní marxisticko-leninské, resp. komunistické pojetí z roku 1964 a pouze je povytce formálně ozvláštnilo světovým výrazem „duševní vlastnictví“. Stalo se tak ale bez jakéhokoli dalšího systematického zohlednění, když slovenský občanský zákoník jinak setrval, podobně jako dosavadní přístup český, u věci pouze hmotné.

V roce 2007 došlo prostřednictvím slovenského autorského zákona při provádění komunitárního práva k novelizaci občanského zákoníku, a to tak, že byla zobrazena náhrada nemajetkové újmy v případě ohrožení nebo porušení práva duševního vlastnictví (nikoli ale všeobecně při zásahu do jakéhokoli práva), jakož byly provedeny další úpravy týkající se soukromoprávní ochrany duševního vlastnictví; viz § 442a a § 458a slovenského obč. zák. Nic z toho ale nemělo vliv na legislativní vyřešení zásadní soukromoprávní otázky věci v právním smyslu *de lege lata*. Slovenský občanský zákoník sice běžně používá zákonodárně právní pojem „duševní vlastnictví“, avšak zároveň zákoník ustrnul na pouze „hmotné věci“, pramenící v sovětské právní rodině, do níž výhradně hmotná věc pronikla z německého práva. Jak slovenský, tak i český občanský zákoník zůstávají *vnitřně rozporné*, nekonsistentní, a to v tak podstatné civilní a civilistické záležitosti, jakou je věc v právním smyslu.

Ať se nám to líbí, nebo ne, nezbyvá nám nežli říci, že „nové víno“ (duševní vlastnictví) do „starých sudů“ (do sovětského, resp. německého občanského práva) nenaliješ! A navíc při *psychologicky úporném* zachovávání dogmatu sovětského práva o „právním vztahu“ včetně právovědně obtížně srozumitelných „občanskoprávních vztahů“ z absolutních práv duševního vlastnictví, aniž by došlo k relativizaci těchto práv mezi stranami konkrétního právního poměru.²⁶

²⁶ Zdá se, že ani v naší nedávné minulosti nešlo v právní otázce komunistického dogmatu „právního vztahu“ ani tak o vážně míněnou vědeckou otázku z právní vědy, nýbrž o *stranickost*, spojenou se „socialistickým vědcem“ a jeho „společenskou angažovaností“, když prvořadým společenskovědním úkolem byla v podstatě apologetika

17. Závěr

Z našeho výše uvedeného nástinu vyplývá aktuálnost a žádoucnost *civilistických rozprav* o věci v právním smyslu. Zároveň můžeme učinit *zákonodárně politicky hodnotící závěr* o tom, že vládní návrh nového českého občanského zákoníku tím, že přikročil k širokému pojetí věci v právním smyslu zásadně *vystihuje soudobé právní tendence*, jakož i vlivy veřejného práva mezinárodního včetně tohoto práva evropského a práva ústavního, a to podněty směřující k *širokému* soukromoprávní chápání tak zásadní občanskoprávní kategorie, jíž je *věc*.

Kromě toho můžeme uzavřít, že vládní návrh tohoto zákoníku obecně *zohledňuje* právo Evropské unie, a to i tam, kde se jedná o soukromoprávní otázky, konkrétně máme na mysli pojetí věcných práv k ochranné známce Společenství nebo k (průmyslovému) vzoru Společenství, přestože se jedná o statky ideální.

Naopak kriticky je třeba podotknout, že *současný* český (a podobně i slovenský) občanský zákoník zůstává *vnitřně rozporný*, což nepřispívá ani právní kultuře, ani rozvoji vzdělanosti. Jedná se přitom předpis natolik významný, že na jeho kvalitu včetně vnitřní soudržnosti, a to i v kontextu celého soukromého práva, je nutno klást *zvýšené požadavky veřejnosti*. Občanskoprávní normy, zachycené odborně literárním textem zákoníku, nejsou žádnými okrajovými normami rázu ryze technického. Občanskoprávní normy doprovázejí každého člověka od početí ještě dlouho po smrti.

Od vědy občanského práva pak můžeme očekávat nejen kritičnost, ale i jistou noblesu a ctění civilistických tradic svobodného soukromého (západního) světa či, chceme-li, otevřené občanské společnosti, prosté sociálních experimentů na lidech. Stejně tak můžeme od civilistiky očekávat zřetelnou *internacionalizaci* a *konstitucionalizaci*, zohledňující zejména lidskoprávní vývoj po druhé světové válce, který proběhl v Evropě i v některých jiných částech světa.

Pro české i slovenské soukromoprávní prostředí včetně prostředí výzkumného, vzdělávacího, zákonodárného a soudního z toho vyplývá celá řada naléhavých výzev, k jejichž řešení by právní věda měla přispět bez dalších průtahů. Není třeba čekat, až dojde ke generační obměně. Zásadní soukromoprávní problémy doslova leží na stole již řadu let.

---

politiky komunistické strany na „vědecké frontě“; a to i ve spojení s politickou výchovou studentů práva nebo vědeckých aspirantů podle této stranické politiky. Zabývání se čistě vědeckým řešením by mohlo být reálně považováno za „buržoazní“ či jinou „úchytku“ s řadou negativních pracovních a politických následků, které mohly zasáhnout nejen vědce, ale i jeho rodinu.

K požadavku „společenské angažovanosti socialistického vědeckého pracovníka“ viz *Knapp, V.: Úvod do vědecké práce. Vědecká propedeutika*. Brno: Univ. J. Ev. Purkyně 1981, s. 164. Společensky angažovaný „socialistický vědec“ se měl vystříhat mj. „buržoazního objektivismu“. Ze dvou pozdějších vydání této propedeutiky, k nimž došlo po politickém převratu v roce 1989, byla tato část vypuštěna. Učinil tak sám *Knapp* při druhém, přepracovaném, vydání své průpravy z roku 1993.